

Використана література:

1. Ананов, И.А. Советские жилищные законы в кратком изложении [Текст] / И.А. Ананов. - М. - Ленинград: Гос. издат. - 1926. - 63 с.
2. Верещак, С. Б. Становление и развитие жилищного права в Советской России (1917-1991 гг.) [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / С.Б. Верещак. - Чебоксары, 2006. - 22 с.
3. Святловский, В.В. Квартирний вопрос [Текст] / В.В. Святловский. - Санкт-Петербург: тип. М.М. Стасюлевича. - 1898. - 278 с.
4. Литтауэр Я. Рабочий жилищный вопрос [Текст] / Я. Литтауэр, Н. Сопиков Н. - Астрахань: Паровая Новая Русская Типография, 1909. - 251 с.
5. Авербах, О.И. Законодательные акты, вызванные войною 1914 - 196 гг., : Т. 4 [Текст] / О.И. Авербах. - Петроград: Лешутковская Паровая Скоропечатная, 1916. - 756 с.
6. Собрание Узаконений. - 1916. - № 232. - 31 августа. - Ст. 1863.
7. Квартирний закон. В обсуждении Гражданского отделения Харьковского Общества юридических и экономических знаний // Голос права (двухнедельный юридический журнал). - 1918. - № 2 (15 декабря). - С. 16-19.
8. "Про збереження житлового фонду і поліпшення житлового господарства в містах" // Сборник Законов СССР. - 1937. - № 69. - Ст. 314
9. Постанова Ради Міністрів Української РСР і Українською Радою Професійних Спілок № 562 "Положення про порядок надання житлової площі в Української РСР" // ЗП УРСР. - 1974. - № 12. - Ст. 74.

УДК 343.20

В.П. Бодаєвський

**МІЖНАРОДНИЙ ДОГОВІР
ЯК ДЖЕРЕЛО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ
ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ:
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ**

У статті розглядається дискусійне у науці кримінального права питання про можливість визнання міжнародного договору самостійним джерелом українського законодавства про кримінальну відповідальність. Освітлена суть даної проблеми на сучасному етапі розвитку кримінального права в Україні. Пропонуються для обговорення конкретні шляхи її рішення.

Ключові слова: *законодавство про кримінальну відповідальність, джерела кримінального законодавства, міжнародний договір, загальновизнані принципи і норми міжнародного права.*

В статье рассматривается дискуссионный в науке уголовного права вопрос о возможности признания международного договора самостоятельным источником украинского законодательства об уголовной ответственности. Освещена суть данной проблемы на современном этапе развития уголовного права в Украине. Предлагаются для обсуждения конкретные пути ее решения.

Ключевые слова: *законодательство об уголовной ответственности, источники уголовного законодательства, международный договор, общепризнанные принципы и нормы международного права.*

The polemic question in the science of criminal law about the possibility of confession of the international agreement the independent source of the Ukrainian legislation about criminal responsibility is examined in the article. The essence of this problem on the modern stage of the criminal law development in Ukraine is elucidated. The concrete ways of its solution are offered for a discussion.

Key words: *legislation about criminal responsibility, the source of the criminal laws, international agreement, universally recognized principles and norms of international law.*

Проблема створення України як правової держави набуває особливого значення не тільки тому, що встановлення порядку і законності – це важливий елемент будь-якої демократії, але й тому, що в умовах будівництва правої держави постає необхідність закріплення на конституційному рівні та реального застосування загальносвітових цивілізованих основ для дій держав у відношеннях між собою. Йі в першу чергу, це стосується принципу примата міжнародного права: правова держава не може діяти у міжнародних відносинах поза міжнародним правом, котре підлягає суворому виконанню, що означає й визнання необхідності його застосування усередині держави на всій її території [1].

Цей принцип знайшов своє відображення у нормах ст. 9 Конституції України, розділу X "Міжнародні відносини" Декларації про державний суверенітет України 1990 р. та ст. 19 Закону України "Про міжнародні договори України" від 29 червня 2004 р., що зобов'язує до пересмислення деяких положень, пов'язаних з традиційними уявленнями про джерела кримінально-правових норм. Звідси виникає юридичне обґрунтування для винесення на обговорення питання про множинність вказаних джерел та віднесення до їх числа міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України [2; 3; 4].

На сучасному етапі розвитку кримінального права досліджувана проблема була висвітлена в багатьох наукових працях таких вчених, як Ю.В. Александров, П.П. Андрушко, М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, О.М. Броневицька, В.К. Гришук, Н.О. Гуторова, М.Й. Коржанський, О.М. Костенко, П.С. Матишевський, М.І. Мельник, В.О. Навроцький, М.І. Панов, В.В. Сташис, Е.Л. Стрельцов, В.Я. Ташій, М.І. Хавронюк, С.С. Яценко та інших. Проте у юридичній літературі вона й досі зберігає свою дискусійність.

У теперішній час відбувається кардинальне реформування вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність (даті -

кримінальне законодавство). На розгляді Верховної Ради України знаходяться декілька законопроектів щодо створення нової редакції Кримінального кодексу України (далі - КК України), якими пропонується ввести ряд новел й навіть перейменувати Кримінальний кодекс на Карний (проект Закону України "Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків", реєстраційний № 10146 від 3 березня 2012 р.) [5]. Усе наведене, на нашу думку, робить дослідження у вказаній сфері особливо актуальними.

Метою даної статті є дослідження проблеми визнання міжнародного договору джерелом законодавства України про кримінальну відповідальність, формулювання суті даної проблеми та внесення пропозицій щодо її розв'язання.

Як вже зазначалося, питання про можливість визнання міжнародного договору у якості самостійного (формального) джерела кримінального права (кримінального законодавства) відноситься до числа дискусійних.

Одні вчені (зокрема, В.І. Борисов, В.К. Гришук, А.В. Савченко), спираючись на пріоритетність норм міжнародних договорів по відношенню до галузевого законодавства, вважають, що вони є самостійними джерелами кримінального законодавства [6, 37-39; 7, 21; 8, 243]. Інші (наприклад, О.М. Броневицька, С.Л. Лисенков, М.Й. Коржанський) дали негативну відповідь на зазначене питання [9; 10, 12; 11, 49-52]. Позиції прихильників даної концепції, якщо їх узагальнити, переважно ґрунтуються на тому, що норми міжнародних договорів безпосередньо не визначають злочинність діяння, його караність та інші кримінально-правові наслідки, а тому можуть виступати лише у ролі матеріальних джерел кримінального права. Нормативною підставою такого твердження є положення п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, де встановлюється, що "Виключно законами України визначаються... діяння, які є злочинами. . . , та відповідальність за них" і ч. 3 ст. 3 КК України, котра передбачає: "Злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом" [2; 12].

На нашу думку, перша позиція є більш переконливою, оскільки ґрунтується на наступних аргументах.

По-перше, на загальновизнаній у теоріях юридичних наук (в першу чергу, у теорії права, у теоріях міжнародного та державного права тощо) концепції примата міжнародного права, котра вдало сформульована такими видатними вченими, як І.П. Бліщенко і С.О. Котляревський. Так, вони вважають, що ця концепція представляє собою

"... примат міжнародних договорів та звичаїв над внутрішньою та зовнішньою політикою, в рамках держави у випадку суперечності норми внутрішнього закону та норми міжнародного договору перевага віддається нормі міжнародного договору" [1, 4].

На думку І.П. Бліщенко, концепція примату міжнародного права покликана відобразити баланс інтересів різних класів, шарів усередині правової держави, оскільки принцип і норма міжнародного права, які застосовуються на території держави, однаково служать інтересам цих груп, виражаючи узгоджену волю держави, що відобразила баланс інтересів різних груп населення. Тільки в даних умовах, як вважає цей вчений, можливо говорити про тенденцію створення нового міжнародного правопорядку, заснованого на загальнолюдських цінностях, як виразу балансу інтересів всіх груп населення. У зв'язку з цим, найважливішим компонентом концепції правової держави є примат міжнародного права як елемент, що виводить кожен окрему державу на загальний правовий простір, відображає взаємозалежність і взаємозв'язок світу [1, 7].

Отже, з такої позицією важко не погодитися. Але як свідчить світовий досвід, примат норм міжнародного кримінального права над вітчизняним кримінальним законодавством не може бути беззастережним [13, 3]. На наш погляд, кожне таке рішення повинно прийматися вітчизняним законодавцем після ретельного вивчення усіх його наслідків й перш за все відповідності його Конституції України, оскільки після ратифікації норми міжнародних договорів будуть мати перевагу над нормами національного, у тому числі кримінального законодавства.

По-друге, як вказувалося, на нормах ч. 1 ст. 9 Конституції України 1996 р., розділу X. "Міжнародні відносини" Декларації про державний суверенітет України 1990 р. та ст. 19 Закону України "Про міжнародні договори України" від 29.06.2004 р., де передбачається, що чинні міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства. Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності у встановленому порядку, передбачено інші правила, ніж ті, що містить відповідний акт законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору [2; 3; 4].

Звідси витікає, що в Конституції України йдеться не про міжнародне право в цілому, а лише про таке його джерело, як міжнародний договір. До того ж йдеться не про всі види міжнародного догово-

ру, а лише про такі договори, які потребують згоди на обов'язковість з боку Верховної Ради України. Для кримінального законодавства важливим є й той факт, що згода на їх обов'язковість з боку Верховної Ради України повинна виражатися у формі закону, оскільки саме на це, як зазначалося, вказує п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України [2].

В цьому випадку, необхідно окремо звернути увагу на положення ч. 2 ст. 3 КК України, де передбачено, що "Закони України про кримінальну відповідальність, прийняті після набрання чинності цим Кодексом, включаються до нього після набрання ними чинності" [12]. Проте, у реальності існує безліч вже ратифікованих Україною міжнародних договорів кримінально-правового характеру відповідні положення котрих безпосередньо не включені до КК України (далі нами наводяться приклади таких випадків). Чи означає це, що вони втрачають свою чинність ?

На нашу думку, вказане питання повинно вирішуватися на користь міжнародних договорів у зв'язку з їх пріоритетністю, передбаченої законом.

Із наведених вище положень ч. 1 ст. 9 Конституції України 1996 р., розділу X. "Міжнародні відносини" Декларації про державний суверенітет України 1990 р. та ст. 19 Закону України "Про міжнародні договори України" від 29.06.2004 р. випливає, що міжнародний договір, як частина національного законодавства України безпосередньо може застосовуватися: а) коли закріплені нормою міжнародного договору положення, виходячи із її змісту, не потребують додаткової регламентації; б) коли відповідний акт законодавства України суперечить прийнятому в установленому порядку міжнародному договору.

Ілюстрацією для безпосереднього застосування норм міжнародних договорів у зазначених випадках відносно КК України, як при його прогальності, так і суперечності, можуть слугувати норми ст. 76 Конвенції про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 р. (ратифікована Україною Законом України від 10.11.1994 р.), де встановлено, що кожна з Договірних Сторін при розслідуванні злочинів і розгляді кримінальних справ судами враховує передбачені законодавством Договірних Сторін пом'якшувальні і обтяжливі відповідальність обставини незалежно від того, на території якої Договірної Сторони вони виникли. На нашу думку, вказані положення значно розширюють змістові рамки нормативних приписів, що закріплені у статтях 66-67 КК України, оскільки вказано Конвенцію, крім України, підписано

ще одинадцятьма країнами СНД. Для ст. 66 КК України це означає усунення прогалін у змісті її першої частини, шляхом розширення переліку обставин, які пом'якшують покарання, оскільки частина 2 даної статті надає право суду визнавати такими й інші обставини, котрі не зазначені в цьому переліку. У той же час, розширення обставин, які обтяжують покарання, що передбачені ч. 1 ст. 67 КК України, відразу суперечить принаймні трьом нормам закону про кримінальну відповідальність: ч. 3 ст. 67 КК України, "При призначенні покарання суд не може визнавати такими, що його обтяжують, обставини, не зазначені в частині першій цієї статті"; та цитованим вище частинам 2 та 3 ст. 3 КК України [12; 14].

По-третє, на висновках та рішеннях Конституційного Суду України стосовно даної проблеми. У якості прикладу цього твердження можливо навести Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут) від 11.07.2001 р., за № 1-35/2001 (далі – Висновок). Так, у підпункті 2.4, цього документу, вказується: "Згідно з ч. 1 ст. 9, п. 32 ч. 1 ст. 85 Конституції України надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів, у тому числі цього Статуту, віднесено до повноважень Верховної Ради України – парламенту, який через обраних до нього представників – народних депутатів України – репрезентує волю народу. Міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, стають частиною національного законодавства України... ". Далі, у підпункті 2.5, Висновку, зазначається: "Відповідно до ч. 1 ст. 9 Конституції України міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Згода на обов'язковість міжнародного договору (його ратифікація) здійснюється Верховною Радою України у формі закону, який за своєю правовою природою не відрізняється від інших законів України (Рішення Конституційного Суду України від 12.07.2000 року № 9-рп/2000 у справі... щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України "Про ратифікацію Європейської Хартії регіональних мов або мов меншин, 1992 р." (справа про ратифікацію Хартії про мови, 1992 р.). Тому приєднання України до Статуту не суперечитиме вимогам ст. 75 та п. 14 ст. 92 Конституції України. Зміни у зв'язку з таким приєднанням можливі лише до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України" [15].

І нарешті, у підпункті 2.6 Висновку передбачено, що "Відповідно до п. 1 ст. 9 Статуту Елементи злочинів допомагають Суду в тлумаченні і застосуванні його статей 6, 7 та 8... На думку суб'єкта права на конституційне подання, зазначені положення не узгоджуються з п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, за яким діяння, які є злочинами, та відповідальність за них визначаються виключно законами України, що приймаються Верховною Радою України. Суперечать названим положенням Конституції України, як вважає суб'єкт права на конституційне подання, також ст. 23 Статуту, яка встановлює, що особа, визнана Міжнародним кримінальним судом винною, може бути покарана тільки відповідно до його положень, та ст. 77 Статуту, яка визначає види покарань особам, визнаним винними у вчиненні злочинів. Виходячи з мотивів, викладених у підпункті 2.5, Конституційний Суд України дійшов висновку, що підстав для визнання названих положень Статуту такими, що не відповідають Конституції України, немає" [15].

Іншою мовою, Конституційний Суд України, ґрунтуючись на нормах Конституції України, сформулював у аналізованому документі логічний висновок про те, що міжнародний договір, котрий встановлює злочинність діяння, його караність та інші кримінально-правові наслідки, після надання Верховною Радою України згоди на обов'язковість останнього (тобто ратифікації у формі закону), він становиться частиною національного законодавства України та за своєю правовою природою не відрізняється від інших законів України, а тому не суперечить положенням п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України. Слід також підкреслити, що у своєму Висновку Конституційний Суд України розглядаючи міжнародний договір кримінально-правового характеру, як частину національного законодавства України, не пов'язує даний факт з необхідністю включення положень цього договору у чинний КК України.

По-третє, на нормах КК України, котрі дисонують з цитованими раніше положеннями частин 2 та 3 ст. 3 даного Кодексу. Наприклад, ч. 1 ст. 7, ст. 8, частини 2 та 3 ст. 10 КК України передбачають застосування не включених у цей Кодекс положень міжнародних договорів з питань чинності кримінального закону щодо злочинів, вчинених громадянами України, іноземцями або особами без громадянства за межами України, а також видачі осіб, які обвинувачуються у вчиненні злочину або засуджуються за його вчинення. Деякі норми Особливої частини КК України також передбачають посилання на міжнародні договори. Таким прикладом може слугувати диспозиція ч. 1 ст. 438 КК України, яка по суті розширюється посиланням на "...інші

порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України... " [12].

По-четверте, на роз'ясненнях постанов Пленумів Верховного Суду України. Так, у п. 4, постанови Пленуму Верховного Суду України "Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя" від 01.11.1996 р. № 9, вказується: "виходячи з положення ст. 9 Конституції України про те, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, суд не може застосувати закон, який регулює правовідносини, що розглядаються, інакше як міжнародний договір. У той же час міжнародні договори застосовуються, якщо вони не суперечать Конституції України". Про міжнародні договори, як джерела кримінального законодавства та примат їх норм вказують, наприклад, й положення абз. 2 постанови Пленуму Верховного Суду України "Про деякі питання застосування законодавства, яке регулює порядок і строки затримання (арешту) осіб при вирішенні питань, пов'язаних з їх екстрадицією" від 08.10.2004 р. за № 16, "Частиною 1 ст. 9 Конституції встановлено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Тому ч. 2 ст. 19 Закону України від 29 червня 2004 р. "Про міжнародні договори України" визначено, що у випадку, якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору". Крім того, у п. 1 резолютивної частини даної постанови вказується про необхідність: "Звернути увагу судів на те, що, вирішуючи питання стосовно того, чи підлягає розгляду в судовому порядку те чи інше питання, пов'язане з видачею осіб іншим державам, вони мають виходити з відповідних положень Основного Закону України, іншого національного законодавства, в тому числі Європейської конвенції чи інших міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України або договорів колишнього СРСР, які застосовуються Україною в порядку правонаступництва відповідно до Закону України від 12 вересня 1991 р. "Про правонаступництво України". Про необхідність безпосереднього застосування міжнародних договорів при вирішенні кримінальних справ мова ведеться й у п. 1 постанови Пленуму Верховного Суду України "Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки" від 04.06.2010 р. за № 7, "Звернути

увагу суддів на те, що, вирішуючи питання про наявність чи відсутність у діях особи повторності, сукупності, рецидиву злочинів та про їх правові наслідки, необхідно керуватися перш за все положеннями статей 32-35 КК, а також мати на увазі, що на вирішення зазначених питань можуть впливати й інші положення КК, ... , а також відповідні положення чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України" [16; 17; 18].

Таким чином, вище викладене дозволяє констатувати - міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, можливо віднести до формальних джерел кримінального права (кримінального законодавства). Їх норми повинні слугувати не тільки орієнтиром для вищого законодавчого органу держави при прийнятті нового закону про кримінальну відповідальність, але й безпосередньо застосовуватися правоохоронними органами та судом для вирішення конкретних кримінальних справ. Проте, чинний КК України фактично обмежує (ускладнює) таку можливість, що суперечить конституційному положенню віднесення ратифікованих міжнародних договорів до вітчизняного законодавства та визнаному Україною принципу примату їх норм над відповідними нормами національного законодавства. Враховуючи вказане, ми виносимо на обговорення питання про можливість внесення відповідних змін у ст. 3 КК України. Вважаємо за необхідне конкретизувати в ній примат норм міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, над законом про кримінальну відповідальність, а також включити міжнародні договори у перелік джерел кримінального законодавства.

Використана література:

1. Котляревский С.А. Правовое государство и внешняя политика: монография / С.А. Котляревский. - 2-е изд. - М.: Международные отношения, 1993. - 368 с.
2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
3. Про державний суверенітет України: Декларація Верховної Ради Української РСР від 16 липня 1990 р. № 55-ХІІ // Законодавство України з питань військової сфери: збірник законів та інших нормативно-правових актів. - К.: Азимут-Україна, 2003. - 1008 с.
4. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. № 1906-ІУ // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 50. - Ст. 540.
5. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків: проект Закону України від 3 березня 2012 р. № 10146 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?> - Назва з титул. екрану.

6. Кримінальне право України: Загальна частина : [підручник / за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація]. – 3-е вид., перероб і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 496 с.

7. Гришук В.К. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посібник для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл. / В.К. Гришук. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2006. – 568 с.

8. Савченко А.В. Порівняльний аналіз історичного розвитку кримінального законодавства України та США / А.В. Савченко // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2005. – № 6. – С. 238–248.

9. Броневицька О.М. Відповідність кримінального законодавства України чинним міжнародним договорам: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 "Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право" / О.М. Броневицька. – Львів, 2011. – 21 с.

10. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – 2-е вид., перероб. та доп. – К. : Дакор, 2008. – 1428 с..

11. Коржанський М.Й. Кримінальне право і законодавство України. Частина Загальна. Курс лекцій / За ред. М.Й. Коржанського – К.: Атіка, 2001. – 432 с.

12. Кримінальний кодекс України: за станом на 30 серпня 2012 р. № 2341 – III: // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.

13. Попович В. Примат норм міжнародного кримінального права над законодавством України: проблеми, глибина та межі імплементації [Електронний ресурс] / В. Попович // Публікація. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua> – Назва з титул. екрану.

14. Про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах: Конвенція від 22 січня 1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua> – Назва з титул. екрану.

15. Про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут): Висновок Конституційного Суду України від 11.07.2001 р. № 1–35/2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0006700-96> – Назва з титул. екрану.

16. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Верховного Суду України від 01 листопада 1996 р. № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0006700-96> – Назва з титул. екрану.

17. Про деякі питання застосування законодавства, яке регулює порядок і строки затримання (арешту) осіб при вирішенні питань, пов'язаних з їх екстрадицією: постанова Пленуму Верховного Суду України від 08 жовтня 2004 р. № 16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0006700-96> – Назва з титул. екрану.

18. Про практику застосування судами кримінального законодавства про повторність, сукупність і рецидив злочинів та їх правові наслідки: постанова Пленуму Верховного Суду України від 04 червня 2010 р. № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0006700-96> – Назва з титул. екрану.